

OPSERVATORIJA ILEGALNIH EKONOMIJA U JUGOISTOČNOJ EVROPI

RISK BULLETIN

SAŽETAK NAJVAŽNIJIH INFORMACIJA

1. Veze između politike, etničke pripadnosti i organizovanog kriminala na severu Kosova.

Kosovska policija je sredinom oktobra upala u Mitrovicu u sklopu niza operacija čiji je cilj bio razbijanje uporišta organizovanog kriminala. Ono što je počelo kao ciljana operacija sprovođenja zakona brzo se pretvorilo u sukob policije i razjarenih građana. Sever Kosova se često opisuje kao žarište organizovanog kriminala, ali kako izgleda kriminalno podzemlje u oblasti severno od reke Ibar?

2. Kakav bi uticaj inicijativa "Otvoreni Balkan" mogla imati na organizovani kriminal?

Albanija, Severna Makedonija i Srbija dobro napreduju sa idejom koja stoji iza inicijative Otvoreni Balkan a to je stvaranje ekonomske zone koja bi dodatno unapredila političke i ekonomske odnose i osnažila kulturne veze između tri države. Nastojanja da se promoviše bolja regionalna integracija, bilo kroz inicijativu Otvoreni Balkan ili Zajedničko regionalno tržište, takođe bi trebalo da iskoristiti kao priliku za jačanje regionalne saradnje na sprovođenju zakona u borbi protiv organizovanog kriminala.

3. Kriminalne grupe u Albaniji zloupotrebljavaju postojanje krvne osvete.

Albansko društvo se ponekad karakteriše kao nasilno zbog surovih kulturoloških normi, kao što je krvna osveta. Međutim, taj običaj je uglavnom ograničen na severni deo Albanije i sve ređe se praktikuje. Ipak, organizovane kriminalne grupe su krvnu osvetu iskoristile kao instrument za pojačavanje faktora straha, dok

su je neki od azilanata zloupotrebljavali služeći se lažnim potvrdama u kojima su tvrdili da su žrtve krvne osvete.

4. Lokalne inicijative: Dijalozi o otpornosti na Zapadnom Balkanu.

Tokom oktobra i novembra, Opservatorija ilegalnih ekonomija u Jugoistočnoj Evropi nastavila je sa održavanjem „dijaloga o otpornosti“ u šest glavnih gradova zapadnog Balkana. Energični razgovori vodili su se u Tirani, Beogradu, Sarajevu i Prištini. Sastanci su pružili priliku organizacijama civilnog društva (OCD) da se okupe i razmene stavove o trenutnim aktivnostima, kao i da razgovaraju o izazovima sa kojima se suočavaju u svom radu. Neke od najdinamičnijih diskusija vodili su predstavnici civilnog društva i vlada na temu kako mogu efikasnije sarađivati na pitanjima kao što su migracije, korupcija i droga.

5. Savladavanje kriminala: Borilačkim veštinama do osnaživanja mladih Albanaca.

U sklopu serije razgovora sa predstavnicima organizacija civilnog društva na Zapadnom Balkanu koji jačaju lokalnu otpornost na organizirani kriminal, razgovaramo s Elionom Pukom, majstorem borilačkih veština i direktorom "Vllaznia" taekwondo kluba u Skadru, u Albaniji, o njegovom radu korišćenja borilačkih veština kako bi osnažio mlade ljude i držao ih podalje od kriminala.

O OVOM BROJU

Dobro došli u jedanaesti broj Biltena rizika koji je izdala Opservatorija ilegalnih ekonomija u Jugoistočnoj Evropi (SEE-Obs) Globalne inicijative protiv transnacionalnog organizovanog kriminala (GI-TOC). Kao i obično, počecemo sa profilisanjem žarišta organizovanog kriminala, a ovaj put to je region severa Kosova. Istražujemo šta se dešava iza političke retorike i detaljnije sagledavamo privredu kriminala u ovom podregionu, posebno krijumčarenje zabranjene robe.

Uprkos bombastičnim najavama inicijative "Otvoreni Balkan", postoji i izvesna skepsa prema njoj. Razmotrićemo potencijalne posledice koje otvorenije granice mogu imati na kriminal uz naglasak na potrebu za sveobuhvatnijom regionalnom saradnjom na sprovođenju zakona. Upozoravamo da ono što nije potrebno, barem na početku, jeste stvaranje još jednog regionalnog tela za sprovođenje zakona – ima ih sasvim dovoljno, ako ne i previše. Ipak, potrebna je opsežnija saradnja i bolja koordinacija aktivnosti koja bi se mogla pojačati efikasnijom upotrebom tela kao što je proces Integrativnog upravljanja unutrašnjom bezbednošću, koji je deo napora EU da unapredi bezbednosnu saradnju na zapadnom Balkanu.

Takođe, predstavimo pregled četiri dijaloga o otpornosti koje je Opservatorija organizovala u oktobru i novembru nakon inicijalnog sastanka održanog u septembru u Skoplju. Ovi sastanci u Tirani, Beogradu, Sarajevu i Prištini održani su prema pravilima Chatam House-a (po kojima se informacije koje se obelodanjuju mogu prijaviti, ali se izvor ne može identifikovati), tako da je teško čitaocu preneti atmosferu koja je vladala u prostoriji ili energične rasprave, naročito između predstavnika civilnog društva i vlada država. Međutim, sastanci su bili ključni za izgradnju mostova između istraživačkih novinara, akademika i predstavnika nevladinih organizacija, kao i između civilnog

društva i vlade. Oni su takođe bili prilika da se regionu predstavi GI-TOC nakon skoro dve godine trajanja pandemije COVID-19, da se obnove kontakti, formiraju nova partnerstva i ojačaju mreže protiv organizovanog kriminala. Poslednji sastanak u seriji biće održan sredinom decembra u Podgorici, u Crnoj Gori.

Krvna osveta u Albaniji je praksa koja ostaje obavijena velom tajnosti i misterije. Na osnovu običaja koji potiče iz 15. veka, krvna osveta je i dalje prisutna na nekoliko mesta u Albaniji, posebno na severu zemlje. Potencijalne žrtve ostaju trajno zatvorene u kući ili su prinuđene da beže – u druge delove Albanije ili u inostranstvo. Na osnovu istraživanja iz prve ruke, sagledaćemo koliko je uobičajena ta praksa, njene veze sa organizovanim kriminalom i šta albanske vlasti preduzimaju da bi se prestalo sa takvom praksom.

Bilten se završava intervjuom sa korisnikom Fonda za otpornost, gospodinom Elionom Pukom, majstorom tekvonda koji se vratio iz Italije u svoj rodni grad Skadar u Albaniji, kako bi mlade ljude u svojoj zajednici podučavao boričkim veštinama. Sa njim razgovaramo o pretnji koju organizovani kriminal predstavlja u Skadru, kao i o tome kako sport može da doprinese snažnijoj otpornosti mladih na organizovani kriminal i nasilje.

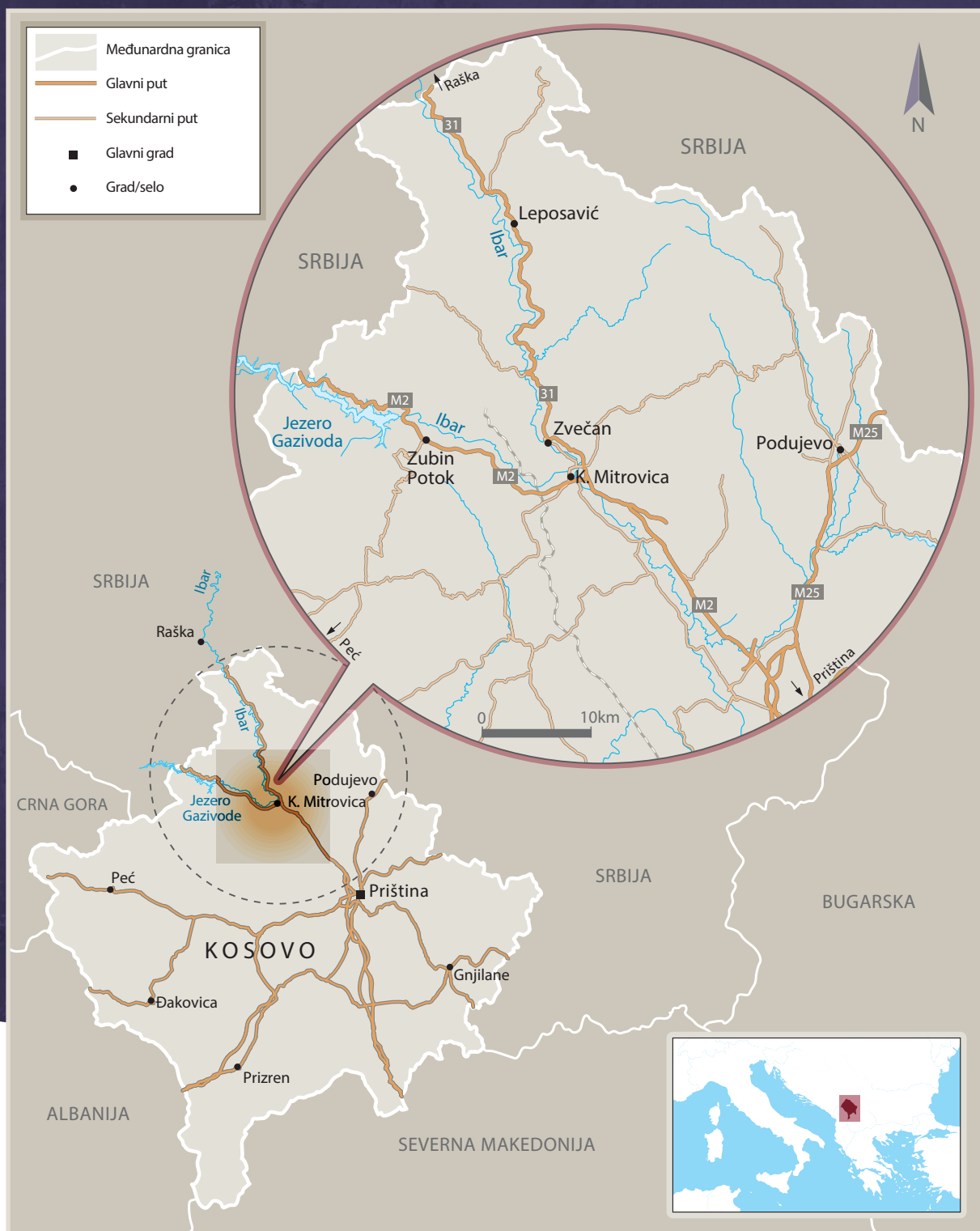
Pominjanje Kosova u ovom izveštaju ne dovodi u pitanje ničije stavove u pogledu njegovog statusa i u skladu je sa Rezolucijom Saveta bezbednosti UN 1244/1999 i savetodavnim mišljenjem Međunarodnog suda pravde o proglašenju nezavisnosti Kosova.

Ukoliko imate predlog za priču ili želite da pružite povratne informacije, pišite na adresu Kristina.Amerhauser@globalinitiative.net.

1. Veze između politike, etničke pripadnosti i organizovanog kriminala na severu Kosova.

Grad Mitrovica na severu Kosova često je bio tačka ključanja za međuetničke tenzije između etničkih Srba i etničkih Albanaca ili između lokalnog stanovništva i pripadnika međunarodne zajednice. Severna Mitrovica, kao i opštine Leposavić, Zubin Potok i Zvečan na severu Kosova (sa oko 80.000 stanovnika, prema procenama), takođe¹ se smatraju žarištima organizovanog kriminala.²

U oktobru 2021. godine, u okviru obračunavanja sa organizovanim kriminalom u različitim delovima Kosova, policija je izvršila raciju protiv kriminalnih grupa na području Mitrovice koja je dovela do nasilnih sukoba. Kakve su veze između politike, etničke pripadnosti i organizovanog kriminala u ovom nestabilnom regionu?

SLIKA 1 Mitrovica, na severu Kosova, žarište je organizovanog kriminala u zemlji, zajedno sa njoj susednim opštinama.

SIVA EKONOMIJA U SIVOJ ZONI

Od okončanja rata na Kosovu 1999. godine, severni deo zemlje podeljen je duž etničke linije. Linija razdvajanja je reka Ibar koja zajednicu dominantno srpskog življa na severu odvaja od Albanaca na jugu.³ Srbi su dugo vremena mostove preko reke u Mitrovici smatrali "simbolima otpora", dok su Albanci na njih gledali kao na "simbole jedinstva".⁴

Pogled na Mitrovicu. Grad je podeljen između etničkih Srba i etničkih Albanaca. Fotografija: Pierre Crom/Getty Images

Sporni status regiona i postojanje de fakto organa vlasti (često uz podršku Srbije), kao i prisustvo paralelnih bezbednosnih struktura omogućili su visok nivo de fakto samouprave. To je istovremeno utrla put sredini koja je povoljna za protivzakonite aktivnosti srpskih i albanskih trgovaca ljudima.⁵ Region se takođe smatra utočištem za skrivanje begunaca, na primer, onih iz Srbije.

Situacija je počela da se menja 2013. godine nakon što je u Briselu postignut sporazum između Beograda i Prištine kojim su, između ostalih koraka, rasformirane paralelne bezbednosne strukture.⁶ To je kosovskoj vladi i njenim strukturama izvršne vlasti omogućilo veći uticaj u regionu. Ipak, nereseni sporovi između Prištine i Beograda su doveli do zakuvavanja tenzija koje nekada i proključaju. Pored toga, izostanak saradnje srpske i kosovske policije, kao i pravosudnih organa parališe i onemogućava ove snage da

se izbore sa kriminalom.⁷

Ipak, tenzije za pregovaračkim stolom ne sprečavaju nezakonitu trgovinu ispod žita. Sever Kosova se koristi kao tampon zona između Kosova i Srbije za potrebe krijumčarenja robe, lekova, cigareta, alkohola i droge. Izuzimajući kanabis, većina robe koja se krijumčari na ovoj teritoriji su dozvoljeni proizvodi koji se kreću malim sporednim putevima sa ciljem da se izbegne carinjenje i plaćanje akciza. Deo nelegalne trgovine obavljaju organizovane grupe, a veći deo obavljaju privatna lica koja iz Srbije donose aparate, lekove, prehrambene proizvode i alkoholna pića. Oslabljena vladavina zakona i besplatna električna energija su navodno učinili region unosnim čvorištem za rudarenje kriptovaluta.⁸ Situacija zasluži detaljniju analizu u cilju rasvetljavanja reputacije regiona kao crne rupe organizovanog kriminala.

VEZE IZMEĐU ORGANIZOVANOG KRIMINALA I POLITIKE

Sever Kosova dobija finansijsku podršku od Srbije. Pored toga, u skladu sa Briselskim sporazumom iz 2013. godine, četiri opštine na severu takođe imaju pristup sredstvima iz državnog budžeta Kosova koja su namenjena lokalnoj samoupravi. Povrh ove finansijske podrške, sever Kosova dobija i sredstva od međunarodnih donatora (naročito EU) i od dodatnog fonda za razvoj. Ovaj poslednji čine carine koje se plaćaju na robu koja se uvozi radi potrošnje na severu

Kosova. Međutim, ta sredstva se konstantno smanjuju od 2014. godine,⁹ što se izgleda podudara sa gore opisanim krijumčarskim aktivnostima. Ova sredstva su namenjena razvoju regiona, a ipak vrlo je malo dostupnih podataka o tome kako se novac troši.

Reka Ibar razdvaja zajednicu većinskog srpskog življa na severu zemlje od albanskih zajednica na jugu.

Fotografija: Lekić Dragan/Gamma-Rapho via Getty Images

Budući da je ovaj region slabo industrijalizovan (uglavnom su tu samo mala preduzeća), onaj ko kontroliše javne resurse u ovoj ekonomiji baziranoj na prihodu od najma poseduje značajnu moć. Preduzeća se oslanjaju na veze sa političkim pokroviteljima kako bi osigurala svoj opstanak. Zaista, za većinu ljudi na severu, više dobiti se može ostvariti pristupom javnim fondovima nego kroz poslovanje. Ova situacija podstiče korupciju kroz klijentelizam i stvara političku ekonomiju zavisnosti.

Na severu Kosova, političkom scenom dominira jedna politička stranka, Srpska lista, koja je u bliskoj vezi sa Srpskom naprednom strankom na čijem čelu je predsednik Srbije Aleksandar Vučić.¹⁰ Potpredsednik Srpske Liste je Milan Radojičić, čiji je bliski partner Zvonko Veselinović, ozloglašeni srpski biznismen, koji je dobio više javnih ugovora za građevinske projekte i autoputeve u Srbiji, i vlasnik poznatog hotela na Kopaoniku.¹¹ Radojičić i Veselinović su 2019. godine optuženi da su, kako se navodi, predvodnici organizovane kriminalne grupe koja je odgovorna za ubistvo suparničkog političkog lidera Srba na Kosovu, Olivera Ivanovića, u januaru 2018. godine.¹² U intervju koji je dao za Balkansku mrežu istraživačkih novinara pre svoje smrti, Ivanović je opisao Radojičića kao „mračnog vladara severa Kosova“ i „ključnu figuru u zastrašujućem sistemu vlasti

na severu Kosova“. Ivanović je dalje tvrdio da Radojičić predstavlja neformalni centar moći i odlučivanja u regionu. Kosovska policija je u novembru 2018. godine pokušala da uhapsi Radojičića u Mitrovici, ali im je on izmaknuo i držao se izvan oka javnosti tokom naredne dve godine.¹³ Početkom 2021. godine, nalog za njegovo hapšenje je poništen i on se vratio na Kosovo, gde je jednoglasno ponovo izabran za potpredsednika Srpske Liste u julu 2021. godine.¹⁴

SAD su Radojičića, Veselinovića i još nekoliko drugih građana Kosova 8. decembra stavile na crnu listu u okviru strategije suzbijanja korupcije. Američko ministarstvo finansija je u svom saopštenju opisalo Veselinovića kao vođu organizovane kriminalne grupe koja se „bavi šemom podmićivanja velikih razmera a obuhvata kosovske i srpske bezbednosne zvaničnike koji toj grupi olakšavaju protivzakonitu trgovinu robom, novcem, narkoticima i oružjem između Kosova i Srbije“. U saopštenju se takođe navodi da je on „kovao zaveru sa raznim političarima u okviru nekoliko sporazuma na principu "ti meni - ja tebi", uključujući podmićivanje kosovskih bezbednosnih zvaničnika početkom 2019. godine da odobre njihove operacije krijumčarenja između Srbije i Kosova i podmićivanje kosovskih graničnih bezbednosnih zvaničnika krajem 2017. godine da omoguće bezbedan prolaz krijumčarima".¹⁵

Oštećen automobil posle sukoba policije i lokalnih demonstranata tokom operacije protiv krijumčarenja robe, Mitrovica, 13. oktobra 2021. godine. Foto: Reuters/Laura Hasani via Alamy

OBRAČUNAVANJE SA KRIMINALOM

Iako su prethodne vlade u Prištini bile oprezne da se obračunaju sa političkom ekonomijom severa Kosova, vlada na čelu sa premijerom Albinom Kurtijem obećala je da će se uhvatiti u koštac sa organizovanim kriminalom i korupcijom. Prema rečima Kurtija, od kada je stupio na dužnost u martu 2021. godine, bilo je 437 policijskih operacija kojima je rasformirana 31 kriminalna grupa.¹⁶

Kosovska policija 13. oktobra 2021. godine izvela veliku operaciju pre svega u opštinama Priština, Peć, Južna i Severna Mitrovica.¹⁷ Pažnja medija bila je posebno usredsređena na akciju u Severnoj Mitrovici. Racija se odigrala u trenutku pojačanih tenzija između Prištine i Beograda posle spora koji je nastao oko registarskih tablica i neposredno pred lokalne izbore 17. oktobra.

Nakon što su jedinice kosovske policije ušle u Mitrovicu, blokirala ih je svetina koja je počela da viče i baca kamenje na policajce.¹⁸ Tenzije su dodatno pojačane kada se u opštini oglasila uzbuna za vanredne situacije, zbog čega je još veći broj ljudi izašao na ulice. Kao reakcija na to, policija je dobila pojačanje u vidu bolje naoružanih policijskih jedinica za specijalne operacije iz obližnjeg kampa "Belvedere" u Južnoj Mitrovici.¹⁹ Ono što je trebalo da bude ciljane operacija protiv organizovanog kriminala poprimilo je karakter obračuna između policije i besnih lokalnih žitelja. Nasilje je eskaliralo do te mere da su se jedinice za specijalne operacije našle pod udarom; u eksploziji je ranjen

viši komandant i još devet policajaca (od kojih su trojica etnički Srbi) dok su na policijska oklopna vozila ispaljivane rakete.²⁰ Jedan broj civila takođe je povređen. Izvršeno je nekoliko hapšenja, a policija je saopštila da je zaplenjena veća količina prokrijumčarene robe i dokaza u vrednosti od više stotina hiljada evra.²¹

Iako ovakve racije služe da podrže vladin plan da se oštro obračuna sa kriminalom, one istovremeno daju priliku lokalnim snagama da igraju na kartu nacionalizma. U otvorenoj diskusiji između Vučića i predstavnika Srpske liste od 16. oktobra 2021. godine u kasarni Vojske Srbije u Raškoj (blizu granice sa Kosovom), Radoičić je upozorio da će se, ukoliko se policijske akcije nastave, "ljudi organizovati i braniti interes Srba na Kosovu".²² Ukratko, ovakve operacije omogućavaju Kurtijevoj vladi da izgleda kao da postupa oštro prema kriminalu, dok istovremeno idu na ruku političarima i kriminalnim grupama u podregionu koji profitiraju od statusa kvo.

Situacija na severu Kosovu i dalje pokazuje zamršene veze između organizovanog kriminala i politike. Takođe, ima i karakteristike žarišta organizovanog kriminala a to je područje u kome se prepliću faktori kao što je slaba vlast, socijalno-ekonomska ranjivost i putevi protivzakonite trgovine. Isto tako ukazuje na to da kriminalci ostvaruju bolju prekograničnu saradnju od policije ili političara.

Inicijativa Otvoreni Balkan ima za cilj uklanjanje svih graničnih prepreka između Albanije, Severne Makedonije i Srbije.
Fotografija: [militaryingermany.com](https://www.militaryingermany.com)

2. Kakav bi uticaj inicijativa "Otvoreni Balkan" mogla imati na organizovani kriminal?

U Beogradu su se 4. novembra 2021. godine sa svetiljki vijorile zastave Albanije, Severne Makedonije i Srbije, pozdravljajući visoke delegacije iz Tirane i Skoplja na poslednjem održanom sastanku u okviru inicijative Otvoreni Balkan. Ideja, ranije poznata kao Mini-Šengen, nastala je 2019. godine u Novom Sadu, u Srbiji, kada su se predsednik Srbije Aleksandar Vučić, premijer Albanije Edi Rama i premijer Severne Makedonije Zoran Zaev dogovorili su se da stvore ekonomsku zonu sa ciljem dodatnog unapređenja političkih i ekonomskih odnosa i jačanja kulturnih veza između tri države.²³

KRIMINALCI BEZ GRANICA

Glavni cilj inicijative Otvoreni Balkan je uklanjanje svih pograničnih prepreka između tri zemlje do 2023. godine. To bi eliminisalo dugo i zamorno čekanje za putnike i komplikovanu papirologiju za kompanije. Granični prelazi bi ostali, dok bi se za građane i robu iz zemalja učesnica inicijative uspostavile pogranične prelazne tačke gde se ne bi vršile provere. Pored toga, lideri su potpisali tri dokumenta o olakšavanju uvoza, izvoza i kretanja robe, slobodnom pristupu tržištu rada i saradnji na zaštiti od katastrofa.²⁵ To će obezbediti brži protok ljudi i uspostavljanje zajedničkog tržišta od 12 miliona ljudi, uz jačanje trostrane saradnje.²⁶

Sa izuzetkom sporazuma o saradnji na zaštiti od katastrofa,

Novi naziv inicijative prvi put je korišćen na sastanku Ekonomskog foruma o regionalnoj saradnji održanom u Skoplju u junu 2021. godine. Iako inicijativa očigledno ima svoje prednosti, da li bi otvorenije granice i tržišta doprinele nezakonitim tokovima? Za neke, ova inicijativa predstavlja odskočnu dasku za pridruživanje EU. Drugi je doživljavaju kao odvlačenje pažnje ili dupliranje postojećih aranžmana kao što je zajedničko regionalno tržište. Kosovski premijer Albin Kurti je, na primer, bio vrlo kritički raspoložen prema inicijativi.²⁴ Crna Gora prati razvoj događaja, dok se čini da je Bosna i Hercegovina skeptična i zaokupljena unutrašnjim pitanjima.

inicijativa Otvoreni Balkan je gotovo identična zajedničkom regionalnom tržištu koje ima podršku EU. Međutim, čini se da je inicijativa Otvoreni Balkan delimično motivisana sporim procesom pridruživanja EU i, u slučaju Albanije i Srbije, nezadovoljstvom zbog prividne opstrukcije od strane Prištine. Opasnost leži u tome što dva konkurentna, paralelna procesa mogu produbiti podelu umesto saradnju u regionu. Da bi se ova inicijativa pretvorila u stvarnost, biće potrebna saradnja institucija, usaglašavanje zakona i interoperabilnost (naročito u vezi sa razmenom informacija). A biće potrebni i resursi. Međutim, da li će uklanjanje barijera istovremeno olakšati i tok prekograničnog kriminala?

Sa ili bez inicijative Otvoreni Balkan, kriminalci na Zapadnom Balkanu već se kreću i sarađuju preko granica, a pogranične oblasti sve više postaju žarišta organizovanog kriminala. Hoće li bi otvorenije granice smanjiti podsticaje krijumčarima da se okupljaju oko graničnih područja? (Na primer, između Severne Makedonije i Srbije – za trgovinu drogom i migrantima – ili između Albanije i Severne Makedonije – posebno za krijumčarenje kanabisa). Manji broj graničnih kontrola mogao bi da smanji korupciju među službenicima na graničnim prelazima, ali i njihovu sposobnost da otkriju drogu i drugu krijumčarenu robu u toku rutinskih provera. Pored toga, s obzirom da legitimni i nezakoniti tokovi prate slične rute i koriste sličnu infrastrukturu, otvaranje granica bez bolje saradnje na planu bezbednosti stvorilo bi više mogućnosti za transnacionalni organizovani kriminal.

Uvođenje Kosova u inicijativu – što se trenutno čini malo verovatnim – otvorilo bi mogućnost za smanjenje tenzija povezanih sa pitanjem granica i graničnih prelaza. Takođe bi olakšalo nezakonite tokove, s obzirom da se Kosovo graniči sa četiri od pet drugih teritorija i ima odlične puteve. Sa druge strane, ukoliko se Kosovo ne pridruži inicijativi, ono će postati manje atraktivno čvorište za krijumčarenje

iz Albanije ili Severne Makedonije, s obzirom da bi ga krijumčari mogli zaobići uz relativno malo rizika.

Ako granice između zemalja potpisnica inicijative postanu otvorenije, mesta ulaska na ta tržišta mogla bi se naći pod većim udarom osporavanja. Na primer, nakon ulaska u albansku luku, sledeća granična provera za građane Albanije, Severne Makedonije ili Srbije mogla bi da bude na tek na graničnom prelazu između Srbije i Mađarske. Oružje ili cigarete prokrijumčarene iz Srbije ili Severne Makedonije mogle bi da stignu do Jadrana bez ikakvih graničnih kontrola. To bi moglo da poveća konkurenciju među kriminalnim grupama za pristup lukama ili ključnim kopnenim graničnim prelazima na granicama zone, a ne između zemalja unutar zone. (Na primer, ako bi se albanske i srpske kriminalne grupe koje deluju u Latinskoj Americi tajno dogovorile da kokain šalju preko albanskih luka, a zatim sarađivale na distribuciji istog do Zapadne Evrope preko zemalja Otvorenog Balkana). To bi moglo da ojača saradnju među balkanskim kriminalnim grupama – kao što je već slučaj u Latinskoj Americi – ili da potencijalno raspiri rat između njih, na primer oko kontrole trgovine kokainom kroz albanske luke.

POVEĆANA SARADNJA NA SPROVOĐENJU ZAKONA

Na isti način na koji je uklanjanje granica unutar EU dovelo do veće saradnje između agencija za sprovođenje zakona, pre svega kroz Europol, Fronteks i Zakonik o šengenskim granicama,²⁷ razgovore o otvorenijim granicama ili zajedničkom regionalnom tržištu treba iskoristiti kao priliku za stvaranje integrisanog sistema kontrole granica, za bolji rad policijskih snaga na osnovu obaveštajnog rada, zajedničke operacije i pružanje međusobne pravne pomoći u istragama, krivičnim gonjenjima, sudskim postupcima i oduzimanju imovine.

Postojeće institucije, kao što su Europol i Centar za sprovođenje zakona Jugoistočne Evrope (SELEC), kao i Konvencija o policijskoj saradnji u Jugoistočnoj Evropi, mogle bi da olakšaju taj proces. Možda će biti potrebno da se uspostavi zajednička regionalna obaveštajna baza podataka za praćenje traženih kriminalaca i stranih terorista, kao i za razmenu informacija u cilju olakšavanja istraga. Sa smanjenjem broja pograničnih kontrola, pripadnici snaga reda i službenici na granicama mogli bi biti angažovani kao mobilni timovi.

Ono što bi trebalo izbegavati, bar na početku, jeste

stvaranje još jednog regionalnog tela za sprovođenje zakona. Već postoje SELEC, Asocijacija šefova policija zemalja Jugoistočne Evrope, Konvencija o policijskoj saradnji u Jugoistočnoj Evropi (i njen Sekretarijat) i Regionalna inicijativa za migracije, azil i izbeglice, kao i Berlinski proces.

Međutim, svaki razgovor o ekonomskoj integraciji većih razmera bez razmatranja bezbednosnih implikacija je kratkovid. Imalo bi smisla koristiti već postojeće telo kao što je proces Integrativnog upravljanja unutrašnjom bezbednošću, koji je glavni nosilac borbe protiv teškog organizovanog kriminala na Zapadnom Balkanu, za koordinaciju politika i udruživanje napora svih relevantnih aktera bezbednosti. Ako zemlje okupljene oko inicijative Otvoreni Balkan žele brži napredak, njihova saradnja treba da bude deo šire regionalne strategije. Iako bi kriminalne grupe mogle da iskoriste veću otvorenost granica, inicijativu Otvoreni Balkan i druge napore usmerene na promovisanje veće regionalne integracije trebalo bi iskoristiti kao priliku za jačanje regionalne saradnje u borbi protiv organizovanog kriminala.

Običaj krvne osvete je još uvek prisutan u delovima severne Albanije kao što je Skadar, prikazan na slici iznad.

Fotografija: Marka/Universal Images Group via Getty Images

3. Kriminalne grupe u Albaniji zloupotrebljavaju postojanje krvne osvete.

Albansko društvo se ponekad karakteriše kao nasilno zbog surovih kulturoloških normi, kao što je krvna osveta. Ovaj običaj datira iz 15. veka i poznat je pod nazivom Kanun" Leke Dukadinija.²⁸ Kao i u drugim planinskim i udaljenim zajednicama (kao što su Crna Gora, Kosovo ili delovi Kavkaza), ova praksa se razvila kao način zaštite porodica u odsustvu jake centralne vlasti.²⁹ Strah od reciprociteta je imao za cilj da odvraća od nasilja jer njime osoba rizikuje da time što je nekom oduzela život izazove lanac osvete na principu "krv za krv".³⁰

INSTRUMENTALIZACIJA KRVNE OSVETE

Danas je ideja krvne osvete sastavni deo faktora straha koji koriste albanske kriminalne grupe. Potkrepljuje njihov imidž potencijalnih nosilaca nasilja koji progone svoje protivnike i sprovode osvetu.³³ Istovremeno se time njihovo nasilno ponašanje obavlja plaštom uobičajenih ili tradicionalnih normi.³⁴ Uprkos svemu rečenom, kriminalne grupe ne pokazuju sklonost da regrutuju ljude iz porodica koje su umešane u krvnu osvetu, jer ne žele da budu uvučene u te dugotrajne sukobe.³⁵ Takođe su oprezni kada je u pitanju sukobljavanje sa moćnim porodicama u oblastima na severu Albanije zbog rizika od pokretanja krvne osvete: to je loše za posao.³⁶

Ipak, nedavna istraživanja pokazala su da kriminalne grupe ponekad primenjuju sopstvenu verziju krvne osvete.³⁷ Prema Kanunu, ne možete se svetiti za člana porodice koji je ubijen tokom izvršenja nemoralnog čina (npr. prilikom

Za razliku od ideje "oko za oko", krvna osveta ne mora nužno da se zaustavi na jednom činu odmazde, već može da se prenosi sa generacije na generaciju dok ne ostane više nijedan muški član u porodicama sa obe strane.³¹ Ovaj običaj bio je osmišljen da spreči kaos, a ne da ga izazove. U suštini, to je bila rana verzija pakta o osiguranom uzajamnom uništenju, koji je tesno povezan sa vrednostima kao što su čast i porodica.³²

krade imovine). Međutim, organizovane kriminalne grupe ponekad zloupotrebljavaju Kanun za izvršavanje osvete: bilo je slučajeva gde organizovana kriminalna grupa, u nemogućnosti da pronađe protivnika, odluči da umesto toga ubije jednog od članova porodice te osobe, pravdajući to krvnom osvetom. U ovakvoj situaciji, članovi porodice žrtve često se skrivaju ili emigriraju u strahu od dalje odmazde organizovane kriminalne grupe.³⁸

Na primer, u teritorijalnom ratu između dve moćne organizovane kriminalne grupe u Skadru,³⁹ vođe kriminalne grupe A ubili su ključnog člana kriminalne grupe B. U znak odmazde, vođe kriminalne grupe B su, nakon što nisu uspeli da pronađu članove kriminalne grupe A, umesto toga ubili oca i strica jednog od ključnih članova te grupe. Sada ta osoba vidi ubistvo članova svoje porodice kao krvnu osvetu i zato će pokušati da ubije članove porodice vođa

KOJA JE RAZLIKA IZMEĐU KRVNE OSVETE I VENDETE?

U Albaniji se krvna osveta zove gjakmarria, što znači "uzimanje krvi" ili 'krvna osveta'. Osveta ili vendeta, s druge strane, zove se *hakmarria*. Ovo poslednje je obaveza da se "uzme život zbog počinjenog nedela, radi spasavanja časti".

Termini se koriste kao međusobno zamenljivi i ponekad mogu biti zbunjujući, jer u oba slučaja ubistvo ima za cilj zadobijanje pravde i časti. Međutim, ključna razlika je u tome što je krvna osveta produžena serija porodičnih ubistava iz osвете koja može da traje generacijama, dok je osveta odmazda za ubistvo – ubistvo na principu "krv za krv". Razlika postaje nejasna kada osveta zbog člana porodice pokrene krvnu osvetu.

kriminalne grupe B. Drugim rečima, čak i ako bi kriminalne grupe mogle da prekinu međusobni sukob, krug nasilja će se nastaviti. Kao posledica toga, ono što je počelo kao ubistvo iz osвете povezano sa kriminalnim činom (koji je možda lažno prikazan kao krvna osveta) sada je postalo prava krvna osveta.⁴⁰

Još jedno zamagljivanje razlike između ubistva i krvne osвете je vezano za trgovinu drogom. To se dešava kada se sukobi nastali u inostranstvu rešavaju u Albaniji ili kada se krvne osвете započete u Albaniji prenose u inostranstvo. Na primer, rođaci članova kriminalnih organizacija traže azil u zemljama EU kako bi se sklonili pred pretnjom odmazde. Prema izveštaju Operazione Colomba iz 2017. godine, te pretnje jesu verodostojne. U izveštaju se navodi da su u periodu od 2013. do 2017. godine ubistva iz krvne osвете

počinjena u sledećim zemljama: 11 u Italiji, četiri u Grčkoj, po dva u Belgiji, Francuskoj, Nemačkoj i Holandiji, i po jedno na Kosovu, u Crnoj Gori, Velikoj Britaniji, Češkoj, Švedskoj, Švajcarskoj, Kanadi i SAD.⁴¹ Međutim, treba napomenuti da kriminalne grupe uglavnom ne vole da se izlažu oku javnosti u inostranstvu pa zbog toga vendete ili krvne osвете nastavljaju da sprovode u Albaniji.

Ipak, razlike postaju zamagljene. Da li je svako ubistvo iz osвете između kriminalnih grupa zaista krvna osveta u tradiciji Kanuna, ili predstavlja tek "normalnu" eskalaciju nasilja između mafijaških grupa? Da li su sva ubistva koja su navodno u vezi sa krvnom osvetom zaista povezana sa organizovanim kriminalom ili neka predstavljaju izmirivanje duga krvi između porodica?

OBIM PROBLEMA

Kao posledica krvne osвете, u periodu između 1991. i 2008. godine ubijeno je 9 500 ljudi. U istom periodu, gotovo 1 000 dece se praktično našlo u zatočeništvu u svojim domovima kako bi se zaštitila od započete krvne osвете.⁴² Međutim, čini se da se učestalost ove prakse smanjuje. Prema izveštaju iz 2018. godine, problem je uglavnom skoncentrisan u oblasti Skadra u severnoj Albaniji.⁴³ Podaci pokazuju da su, na nivou cele države, krvnom osvetom zahvaćene 704 porodice, a od toga broja se čak 113 odselilo u inostranstvo. Tako veliki broj zavađenih porodica u oblastima u kojima krvna osveta nije ukorenjena u kulturi (tj. u Tirani i Draču) može se objasniti činjenicom da su se te porodice ovde doselile sa severa zemlje, donoseći sa sobom i krvnu osvetu.

Kriminalci nisu jedini koji zloupotrebljavaju ozloglašenu krvnu osvetu za sopstvene potrebe. Dugo se strah od odmazde zbog krvne osвете navodio kao razlog za traženje azila. U nekim slučajevima, porodice su čak pribavljale lažne potvrde koje su potkrepljivale njihove tvrdnje.⁴⁴ Situacija se promenila nakon što je uhapšeno nekoliko lica i sa promenom zakona 2014. godine, koji sada dozvoljava isključivo tužilaštvu da izdaje takve potvrde. Pored toga, neke zemlje domaćini (Francuska, Belgija i Švedska, između ostalog) sada traže od albanskih vlasti da verifikuju te potvrde. U slučaju da su potvrde krivotvorene ili da nisu zasnovane na činjenicama, albanske vlasti će krivično goniti odgovorne osobe.

	Tirana	Drač	Lješ	Diber	Kukeš	Skadar	Ukupno
Porodice u krvnoj zavadi	68	86	105	89	87	156	591
Izolovane	5	6	6	-	3	17	37
Porodice u inostranstvu	8	6	33	3	16	47	113

SLIKA 2 Broj porodica zahvaćenih krvnom osvetom na nivou države 2018. godine.

IZVOR: NVO koja se bavi porodicama zahvaćenim krvnom osvetom u Skadru.

Pored toga, između 2012. i 2016. godine vlada je preduzela korake da prekršaje povezane sa krvnom osvetom definiše kao krivična dela kao i teške kazne za ista. Na primer, shodno članu 78/a Krivičnog zakonika, za krivično delo „ubistvo zbog krvne osvete“ predviđena je kazna zatvora od najmanje 30 godina.⁴⁵ Član 83/a precizira da će se „ozbiljna pretnja odmazdom ili krvnom osvetom prema licu koje je [prinudeno da bude] zatvoreno u kući, kazniti zatvorom do tri godine“. Pored toga, u skladu sa članom 83/b, „podsticanje na krvnu osvetu“, koje obuhvata navođenje drugih na vendetu ili krvnu osvetu, kada to ne predstavlja drugo krivično delo, kažnjavo je zatvorom u trajanju do tri godine. Sve ove zakonske izmene i dopune Krivičnog zakonika stupile su na snagu 2013. godine.

Vlada je takođe izradila akcioni plan "sprečavanja, otkrivanja, dokumentovanja i suzbijanja kriminalnih aktivnosti koji je usmeren protiv krivičnih dela ubistava počinjenih iz razloga krvne osvete i odmazde".⁴⁶ Državna policija je dobila zadatak da pripremi strategiju za sprovođenje ovog akcionog plana 2017. godine.⁴⁷ Neke od tačaka ovog akcionog plana zahtevaju da državna policija prikupi dokaze o porodicama koje su uključene u krvnu osvetu, da prati pogođene porodice i ažurira bazu podataka tekućih slučajeva. Štaviše, ovaj plan predviđa i da sva deca koja su zahvaćena krvnom osvetom dobijaju obrazovanje kod kuće. Pored toga, Parlament je 2015. godine usvojio rezoluciju o sprečavanju fenomena krvne osvete u Albaniji.⁴⁸ Međutim, poverenik građana je kasnije te godine izvestio da nakon rezolucije „državne institucije nisu donele nijedno konkretno rešenje kojima bi se omogućilo sprovođenje zadataka Parlamenta čiji je cilj sprečavanje ovog fenomena i usvajanje podzakonskih akata".⁴⁹ U svom izveštaju o napretku za 2018. godinu, EU je konstatovala da „rezolucija i preporuke o krvnoj osveti i dalje zahtevaju naknadne mere".⁵⁰

U međuvremenu je došlo do povećanja broja registrovanih slučajeva ubistva zbog krvne osvete u periodu od 2017. do 2020. godine. Sa pet registrovanih slučajeva 2017. godine, do 2020. se ovaj broj povećao na sedam. Međutim, broj osuđujućih presuda za one koji su optuženi za ovaj zločin se smanjuje. Samo jedan od pet registrovanih slučajeva koji su bili predmet istrage 2017. godine doveo je do osuđujuće presude. Od sedam predmeta registrovanih u 2020. godini, samo jedan je dospelo na sud; a okrivljeni je proglašen nevinim. Slično tome, samo je jedan od četiri registrovana slučaja "podsticanje na krvnu osvetu" iznet pred sud 2020. godine.⁵¹ Od 2017. do 2020. godine najveći broj registrovanih slučajeva podsticanja na krvnu osvetu u jednoj godini dogodio se 2018. godini kada je bilo 11 takvih slučajeva. Samo jedan predmet je iznet pred sud i po tom predmetu je doneta presuda o krivici.⁵²

Krvna osvetu u Albaniji još uvek postoji iako je uglavnom ograničena na sever zemlje. Ta praksa međutim i dalje ostaje obavijena velom tajnosti i misterije. Podrobnije istraživanje je neophodno da bi se stekla jasna slika o situaciji kao i da bi se procenila razmera njenog uticaja kao i kako se taj uticaj prelijeva na članove porodica žrtava u Albaniji i inostranstvu.

Jedno je jasno - trenutna državna politika nije dovoljna da se ta pojava iskoreni. Uprkos zaštiti žrtava krvne osvete, poverenje u pravosudni sistem je i dalje slabo. To ometa nužnu saradnju između zajednice i nadležnih državnih agencija. Ako su se krvne osvete razvile u sredinama gde je vladavina prava bila slaba, efikasniji sistem krivičnog pravosuđa bi smanjio opravdanost ovog povoda za nasilje.

4. Lokalne inicijative: Dijalozi o otpornosti na Zapadnom Balkanu.

U oktobru i novembru 2021. godine, SEE-Obs je nastavio svoj niz dijaloga o otpornosti sa sastancima u Tirani, Beogradu, Sarajevu i Prištini. Ovi sastanci su omogućili Globalnoj inicijativi (GI-TOC) i njenim partnerima iz sektora civilnog društva da se ponovo lično angažuju posle skoro dve godine trajanja pandemije COVID-19, da ojačaju saradnju između nevladinih organizacija, istraživačkih

novinara i akademika koji se bave pitanjima organizovanog kriminala i da izgrade mostove između aktera civilnog društva i vlade u zajedničkoj borbi protiv organizovanog kriminala i korupcije. Globalna inicijativa je u svakoj prestonici vodila i razgovore sa predstavnicima diplomatske zajednice, javnim zvaničnicima i sektorom civilnog društva kako bi predstavljala svoje skorašnje aktivnosti.

BORBA PROTIV KORUPCIJE U ALBANIJU

Dijalog o otpornosti koji se 28. i 29. oktobra vodio u Tirani, u Albaniji, okupio je predstavnike civilnog društva iz cele zemlje. Ovaj susret je bio usredsređen na izazove sa kojima se suočavaju mladi u Albaniji kao i na to šta čine

organizacije civilnog društva da umanje sopstvenu ranjivost na organizovani kriminal. Među osnovne probleme istaknute u okviru dijaloga spada potreba za pozitivnim uzorima, pronalaženje alternative priči o "brzom bogaćenju", zatim

Diskusija za okruglim stolom tokom dijaloga o otpornosti u Sarajevu, BiH. Fotografija: Bahrudin Bandić

prilike i opasnosti povezane sa migracijom, neophodnost podrške malim "startup" preduzećima i uticaj kanabisa na (uglavnom ruralne) zajednice i mlade. Učesnici su takođe razmenili iskustva o korišćenju imovine oduzete kriminalnim grupama u društvene svrhe. Predstavnici OCD, većinom žene iz zajednica van glavnog grada, razgovarali su o neophodnoj građanskoj hrabrosti i izazovima koji se javljaju u interakciji sa lokalnom upravom, kao i o poteškoćama vezanim za pretvaranje kratkoročno finansiranih projekata u održive dugoročne inicijative.

Na sastanku su se osvrnuli i na načine na koji se mogu izgraditi mostovi saradnje između OCD i vlade u cilju sprečavanja i suzbijanja korupcije. Nakon uvodnih reči Ade Pirdeni, zamenika ministra pravosuđa, i Joride Tabaku, predsedavajuće Nacionalnog saveta za integraciju i parlamentarnog odbora za evropske integracije, usledila je diskusija o tome kako ojačati kulturu integriteta javnih institucija i privatnog sektora; kako podići svest javnosti o uticaju korupcije; o potrebi da se civilno društvo uključi u izradu i sprovođenje antikorupcijskih zakona i strategija; i o tome kako očuvati funkciju "posmatrača" organizacija civilnog društva za borbu protiv korupcije a da ih vlada istovremeno smatra konstruktivnim partnerima.

Pitanja kojih su se dotakli uključuju korupciju u medijima, potrebu za efikasnijom zaštitom uzbunjivača, kao i nezavisnije telo za borbu protiv korupcije. Zamenik ministra i predstavnici OCD zahvalili su Globalnoj inicijativi na sazivanju sastanka koji smatraju retkim i neophodnim korakom ka unapređenju dijaloga i poverenja između civilnog društva i vlade o sprečavanju i borbi protiv korupcije.

Na sastanku održanom u prisustvu šire publike, Opservatorija ilegalnih ekonomija u Jugoistočnoj Evropi (SEE-Obs) je pozvala albanske novinare da podeli svoja iskustva stečena kroz istraživanje aktivnosti albanskih organizovanih kriminalnih grupa koje deluju u zemlji i inostranstvu. Informacije o modalitetima krijumčarenja kokaina iz Latinske Amerike u Evropu naročito su doprinele rasvetljavaju situacije. Među tačke koje su iznete u naknadnoj diskusiji spadaju i poteškoće u pristupu informacijama; zaštita koju nekim kriminalcima pružaju javni funkcioneri; izostanak krivičnog gonjenja na visokom nivou za teška krivična dela organizovanog kriminala; ranjivost omladine na koju organizovani kriminal lako može izvršiti uticaj (uključujući glamurno prikazivanje kriminala i devijantnih uzora u društvenim medijima); i manjak detaljnog istraživačkog izveštavanja sa terena u poređenju sa površnim diskusijama o organizovanom kriminalu u televizijskim studijima.

ORGANIZACIJE CIVILNOG DRUŠTVA KAO PRUŽAOCI USLUGA U SRBIJI

Dijalog o otpornosti koji je 4. i 5. novembra održan u Beogradu, u Srbiji, takođe je okupio predstavnike OCD iz cele zemlje i fokusirao se na ulogu tih organizacija u pružanju podrške korisnicima droga; na reformisanje lica nakon odsluživanja kazne; kao i mlade koji su podložni organizovanom kriminalu. Druge teme bile su zelenašenje, huliganizam na fudbalskim utakmicama, nezakoniti finansijski tokovi, trgovina ljudima i uticaj korupcije i kriminalnih grupa na lokalnu i centralnu vlast.

Jedan broj učesnika ukazao je na poteškoće sa kojima se suočavaju organizacije civilnog društva u Srbiji, uključujući otežan pristup informacijama, ograničenost resursa, izostanak komunikacije sa zvaničnicima lokalnih vlasti, konfuziju koju izazivaju nevladine organizacije organizovane od strane vlade, oklevanje donatora i sektora civilnog društva da se pozabave pitanjima organizovanog kriminala, pa čak i uznemiravanje i krivično gonjenje organizacija civilnog društva.

FOKUS NA MIGRACIJE U BOSNI I HERCEGOVINI

U dijalogu o otpornosti koji je 15. i 16. novembra održan u Sarajevu, u Bosni i Hercegovini, učestvovali su predstavnici OCD iz Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske, kao i iz Brčko Distrikta. Učestvovala su i nevladine organizacije koje predstavljaju policiju. Kao i u drugim prestonicama, predstavnici civilnog društva kritikovali su otežan pristup informacijama, ograničenost resursa, kao i ograničene mogućnosti za saradnju sa javnim zvaničnicima. Takođe su uočili i da saradnju protiv organizovanog kriminala ometa polarizovana politička situacija u zemlji i višeslojni sistem vlasti.

Među tačkama koje su istaknute bila je potreba za aktivnijim angažovanjem mladih na pitanjima podizanja svesti o štetnostima organizovanog kriminala i korupcije; zatim veća podrška istraživačkom novinarstvu; i više mogućnosti za komunikaciju između OCD i javnih institucija, na primer u vezi sa obezbeđivanjem informacija i podrške korisnicima droga i migrantima.

Održana je diskusija na temu izgradnje mostova između vlade i civilnog društva za efikasnije suočavanje sa pitanjem migracije u Bosni i Hercegovini. Predstavnici civilnog društva iz jednog od najteže pogođenih regiona, Unsko-sanskog kantona, koji se nalazi u blizini granice sa Hrvatskom,

Uprkos tome, na sesiji kojoj je prisustvovao ograničen broj javnih zvaničnika, konstantovana je dobra saradnja između organizacija civilnog društva i vlade na pitanjima vezanim za lečenje od narkotika i reformisanja lica nakon odsluženja kazne. Javni zvaničnici potvrdili su dodatnu vrednost koju imaju organizacije civilnog društva kao pružaoci usluga u zajednicama u kojima deluju. Ipak, prisutan je niži stepen prihvatanja OCD koje se bave pitanjima organizovanog kriminala i razotkrivanja korupcije.

Na javno održanoj sesiji, predstavnici Opservatorije ilegalnih ekonomija u JIE istakli su potrebu da se promoviše dalja debata i analiza pitanja vezanih za organizovani kriminal i korupciju, kao i konstruktivnija saradnja između vlade i civilnog društva. Konstatovano je da OCD mogu biti važan „korektivni faktor“ vladinih politika i da mogu predlagati rešenja za poboljšanje situacije.

podrobno su opisali tešku humanitarnu situaciju sa kojom se suočavaju ljudi u pokretu. Javni zvaničnici, uključujući pripadnike granične policije, predstavili su izazove sa kojima se suočavaju u rešavanju tog pitanja, uključujući nedovoljnu saradnju sa nekim od susednih zemalja i međunarodnom zajednicom, problem manjka resursa, kao i postojanje korupcije na graničnim prelazima. Ipak, konstatovano je da se 2021. godine broj mešovitih migracionih tokova u Bosni i Hercegovini smanjio. Učesnici su takođe razgovarali o trgovini ljudima u zemlji, uključujući ranjivost migranata na eksploataciju radi seksualnog ili prisilnog rada.

Učesnici su izrazili zahvalnost za priliku da se upoznaju i za konstruktivnu razmenu mišljenja, te razmotrili ideje o mogućoj budućoj saradnji. Iako su naglasili značaj očuvanja nezavisnosti sektora civilnog društva, složili su se da po pitanjima kao što su droga, migracije i korupcija, organizacije civilnog društva i javni zvaničnici „imaju isti cilj“.

Tokom boravka u Sarajevu, osoblje Globalne inicijative sastalo se sa ministrom bezbednosti, šefom političkog odeljenja Saveta za regionalnu saradnju i visokim savetnikom za borbu protiv korupcije u Regionalnoj antikorupcijskoj inicijativi.

JACANJE KOALICIJA PROTIV KRIMINALA NA KOSOVU

Peti dijalog o otpornosti održan je 25. i 26. novembra u Prištini, na Kosovu. U fokusu sastanka bilo je pitanje kako izgraditi koalicije i razviti poruku priče o borbi protiv organizovanog kriminala i korupcije. Sastanak je okupio raznovrsne grupe učesnika iz cele zemlje – istraživačke novinare, stručnjake iz trasta mozgova i aktiviste iz lokalnih organizacija.

Učesnici su naglasili da je potrebno da mediji posvete više pažnje organizovanom kriminalu na Kosovu, a ne samo pitanjima mita i nedostatka transparentnosti u procesima javnih nabavki. Novinari su ohrabreni da izveštavaju o organizovanim kriminalnim grupama koje deluju na Kosovu i nezakonitim tržištima kao što su trgovina drogom i falsifikovanom robom, kao i o ekološkom kriminalu. Jedan broj učesnika se složio da bi Kosovo trebalo da razvije sopstveni diskurs o organizovanom kriminalu, umesto da samo sagedava problem u susednim zemljama kao što su Albanija ili Srbija. Takođe su naglasili da bi više pažnje trebalo posvetiti organizovanim kriminalnim grupama sa

Kosova koje deluju u inostranstvu.

Učesnici su razmatrali načine na koje se može osnažiti odnos između medija i nevladinih organizacija. Na primer, konstantovano je da bi u slučaju jačeg fokusa novinara na organizovani kriminal i korupciju, nevladine organizacije trebalo bolje da promovišu svoj rad i pojačaju pritisak na vladu da preduzme akciju u vezi sa rezultatima istraživačkog novinarstva.

Na sastanku sa zvaničnicima iz javnog sektora, predstavnici OCD imali su retku priliku da komuniciraju sa zamenikom ministra pravosuđa, članom policijske službe za borbu protiv organizovanog kriminala i predstavnikom nacionalne agencije za borbu protiv korupcije, kao i sa uzbuđivačem. Učesnici su razgovarali o izazovima u borbi sa organizovanim kriminalom i korupcijom, i pokrenuli konstruktivni dijalog o većoj odgovornosti i transparentnosti javnog sektora i podsticanju bolje saradnje između javnog sektora i društva u celini.

RAD NA STVARANJU OTPORNOG BALKANA

Kroz ove dijaloge razotkriveni su izazovi sa kojima se suočavaju organizacije civilnog društva koje se bave pitanjima organizovanog kriminala i korupcije, a koji su dodatno otežani pandemijom COVID-19. Međutim, oni su takođe istakli hrabar i predan rad OCD u njihovim zajednicama. Sastanci su naglasili potrebu za izgradnjom mostova između civilnog društva i vlade, kao i za zajedničkim radom na postizanju zajedničkog cilja. Učesnici su razgovarali o potencijalnim naknadnim aktivnostima nakon dijaloga.

Tokom dijaloga o otpornosti, tri teme su se neprestano iznova pojavljivale: mladi, ravnopravnost polova i ponovno korišćenje oduzete imovine u društvene svrhe. Kao nastavak izveštaja Opservatorije iz februara 2021. godine „Jači zajedno: Jačanje otpornosti civilnog društva na Zapadnom Balkanu“, Ops SEE će objaviti tematske izveštaje na ove teme početkom 2022. godine u okviru nove serije dijaloga pod nazivom „Otporni Balkan“.

Dijalozi o otpornosti na Zapadnom Balkanu otkrili su izazove sa kojima se suočavaju organizacije civilnog društva koje se bore protiv organizovanog kriminala i korupcije.

5. Savladavanje kriminala: Borilačke veštine za osnaživanje mladih Albanaca.

U okviru naše serije razgovora sa inspirativnim predstavnicima OCD koji jačaju otpornost lokalnih zajednica na organizovani kriminal na Zapadnom Balkanu, razgovaramo sa Elionom Pukom, majstorom borilačkih veština i predsednikom tekvondo kluba "Vllaznia" u Skadru, u Albaniji.

Šta vas je inspirisalo da otvorite klub i fokusirate se na omladinu?

Mladi su bili ti koji su mene inspirisali da otvorim borilački klub u Skadru. Tekvondo sam počeo da treniram 2000. godine. Tri godine kasnije, emigrirao sam u Italiju, gde sam nastavio da se bavim ovim sportom. Svaki put kad sam se vraćao kući, mladi su mi sa entuzijazmom postavljali pitanja o učenju ovog sporta. Uslovi u to vreme su bili loši, pa sam zbog toga našao slobodan prostor na otvorenom, gde sam mogao da organizujem malu grupu mladih i držim im prve časove. Zamolili su me da demonstriram tehnike i vežbam sa njima. Bili su željni da nauče nešto novo. Svaki put kad sam odlazio u Italiju, imao sam osećaj da treba da se vratim u svoj grad i otvorim borilački klub za mlade. Posle višegodišnje prakse, treneri u Italiji su mi rekli da sam spreman da otvorim svoj klub.

Šta motiviše ljude da se pridruže klubu? Iz kakve sredine dolaze?

Članovi kluba dolaze iz različitih sredina i njihovi motivi se razlikuju. Neki dolaze jer imaju prijatelje u klubu koji ih ohrabruju da im se pridruže. Drugi vide borilačke veštine na televiziji i žele da ih isprobaju. Društveni miljei iz kojih dolaze naši članovi su raznoliki: neki su iz bogatih porodica, neki su iz srednje klase, a ima i onih koji potiču iz nepriviligovanih slojeva. Imamo i pripadnike romske zajednice. Praktikuemo jednak tretman prema svima i pokušavamo da ih integrišemo. Veoma smo srećni što imamo tako članstvo koje odražava raznolikost skadarske zajednice.

Da li su neki mladi ljudi u okruženju posebno ranjivi na organizovani kriminal?

Mislim da glavni razlog što neki mladi ljudi ispoljavaju devijantno ponašanje leži u slabom obrazovanju. A tu je manjak mogućnosti za zapošljavanje. Sve veći broj mladih se okreće nasilju i organizovanom kriminalu. Time ne šteti samo ugledu našeg grada, već podriiva i identitet naše omladine. Kao društvo, moramo više da ulažemo u obrazovanje, uključujući tu i sport. Mladima je potrebno više mogućnosti za društvene, kulturne i sportske aktivnosti.

Elion Puka, majstor borilačkih veština i predsednik tekvondo kluba "Vllaznia" u Skadru, u Albaniji.

Da li sport i klubovi poput vašeg pružaju mladima alternativni način života u odnosu na kriminal? Koji je značaj sporta u životu mlade osobe?

Bavljenje sportom pomaže mladim ljudima da izbacе negativnu energiju i drži ih podalje od opasnosti kao što su kriminal i nasilje. Kao klub, sebe i svoje članove držimo podalje od svih vrsta kriminalnih aktivnosti. Naš klub svakom članu jasno stavlja do znanja da verujemo u naporan i pošten rad. Ovaj pristup pomaže našim učenicima da neguju vrline i da te vrline dele sa zajednicom. Isto tako, ohrabrujemo ih da traže pozitivne uzore u društvu i da i sami budu dobri uzori drugima.

Da li drugačije pristupate obuci mladića i devojaka?

Jednako se odnosimo prema našim ženskim i muškim članovima. Sjajno je videti sve veći broj devojaka koje se pridružuju našem klubu i da veoma dobro vežbaju. Mnogo zasluga za to ide mojoj ženi, koja je takođe trener i suosnivač kluba. Njen primer je izazov za ovaj grad u čijem je mentalitetu da se borilačkim veštinama bave samo muškarci. Pored toga što je izvanredan sportista i trener, njeno prisustvo unosi u klub dosta pozitivne energije. Zahvaljujući njoj, raste broj devojaka u klubu i imamo mnogo uspešnih priča.

Kroz tekvondo, klub nastoji da promoviše disciplinu i omladini u Skadru pruži pozitivne uzore.

Kako kroz obuku podižete svest o organizovanom kriminalu?

Vodimo računa o svakom pojedincu koji želi da trenira u našem klubu; trudimo se da razumemo njihov način razmišljanje i ciljeve obuke. Objašnjavamo im prednosti i opasnosti od zloupotrebe sporta – na primer, u slučaju korišćenja tih veština na neetički ili nezakonit način. Srećom, do sada nismo imali nijedan slučaj gde je naš sport bio korišćen kao oružje ili zloupotrebljen u kriminalne svrhe. Naprotiv, boričake veštine imaju tendenciju da ojačaju samodisciplinu.

Da li ikada brinete da bi obuka mladića boričkim veštinama doprinela tome da postanu bolji borci na ulici?

Neki ljudi koji su se obratili našem klubu su bili hiperaktivni i imali probleme u ponašanju. Takvi teški pojedinci zahtevaju posebnu pažnju jer lako budu izloženi nasilju, a mogu da nanesu štetu ako nisu stručno obučeni. U takvim slučajevima – a bilo ih je samo nekoliko – uspešno smo kanalisali njihovu energiju kroz dijalog i individualne treninge. U retkim slučajevima, takvi su napuštali klub. Ali većina ostaje, i sa njima razgovaramo o njihovim problemima, dajemo im bezbedan prostor za trening i naglašavamo važnost etike, discipline i napornog rada. Preokretanje tako teških situacija u pozitivne promene može dati dobre primere društvu.

Sa kojima izazovima se suočavate u radu sa mladim članovima vašeg kluba i kako ih prevazilazite?

Naš primarni cilj je da usadimo nultu toleranciju prema nasilju i organizovanom kriminalu. Zato smo se prijavili za Fond za otpornost Globalne inicijative. U stalnoj smo komunikaciji sa članovima našeg kluba sa ciljem da kod njih izgradimo dobar karakter i nastojimo da ih inspirišemo i motivišemo pozitivnim uzorima. Takođe, pred njih stavljamo izazov da daju konkretan doprinos društvu, posebno u školi. Ohrabrujemo ih da naporno rade na postizanju dobrih rezultata u sportu i u školi, te da postanu konstruktivni građani u društvu.

Kako vi i vaši treneri kroz sportske treninge prenosite polaznicima poruke čiji je cilj da ih osnažite i udaljite od droge i kriminala?

Dok im objašnjavamo tehniku ili pokret, istovremeno im prenosimo i važne poruke o tome kako da održavaju svoje telo u formi i upozoravamo ih na ono što šteti telu i umu. Uzimajući to u obzir, ovo je područje gde bismo mogli da imamo koristi od više vežbanja. Istovremeno se trudimo da ojačamo timski duh, kako među trenerima, tako i među polaznicima. U svom pristupu, nastojimo da promovišemo kombinaciju discipline i usklađenosti; ta dva zajedno mogu da stvore pozitivnu energiju u okviru tima, da osnaže mlade i promene ponašanje kod problematične omladine.

Da li javne institucije podržavaju korišćenje sporta kao načina da se mladi udalje od kriminala?

Dosadašnja saradnja sa javnim institucijama je bila loša, ali se ona popravila. Na sopstvenu inicijativu, često smo organizovali grupe sportista i radili demonstracije na otvorenom u cilju promocije sporta među mladima tokom državnih praznika. Nažalost, pre Fonda za otpornost, lokalne vlasti nam se nikada nisu obratile radi saradnje na promovisanju pozitivnih uzora u društvu. Ovim projektom smo postigli napredak i saradnja je sve bolja.

Kakve su vam mogućnosti postale otvorene zbog saradnje sa Fondom za otpornost?

Ovaj projekat nam je dao priliku da izgradimo kapacitete naših trenera za upravljanje mladim ljudima koji su izloženi organizovanom kriminalu. U saradnji sa različitim

stručnjacima, organizovaćemo posebnu obuku za naše trenere o rizicima koje organizovani kriminal predstavlja za omladinu, kao i o veštinama podučavanja i komunikacije u svrhu upravljanja mladim ljudima sa problemima u ponašanju. Pored toga, sa ovim projektom preduzimamo inicijativu u obraćanju lokalnim institucijama sa ciljem uspostavljanja dugoročne saradnje na promociji pozitivnih uzora mladima i informisanju o pretnjama koje donosi organizovani kriminal.

Potpisujemo memorandume o saradnji sa srednjim školama u lokalnim žarištima kriminala sa ciljem da im omogućimo besplatne časove kako bismo promovisali sport i pozitivne uzore u društvu. Takođe, planiramo da svoj domet među mladima proširimo organizovanjem javnog konkursa za mlade iz cele zemlje gde će im poznate ličnosti preneti poruke čiji je cilj udaljšavanje o kriminala i nasilja.

ZAHVALNOST

Ovaj Bilten rizika je izradila Opservatorija ilegalne ekonomije u jugoistočnoj Evropi (SEE-Obs) Globalne inicijative protiv transnacionalnog organizovanog kriminala.

SEE-Obs je platforma koja povezuje i osnažuje aktere civilnog društva u Albaniji, Bosni i Hercegovini, Kosovu, Crnoj Gori, Severnoj Makedoniji i Srbiji. Cilj je da se civilnom društvu omogući da identifikuje, analizira i mapira kriminalne trendove i njihov uticaj na nezakonite tokove, upravljanje, razvoj, međuetničke odnose, bezbednost i vladavinu zakona u jednoj državi. SEE-Obs podržava civilno društvo u praćenju nacionalne dinamike kao i širih regionalnih i međunarodnih trendova organizovanog kriminala. SEE-Obs je pokrenut kao rezultat Samita Zapadnog Balkana koji je, u okviru Berlinskog procesa, održan u Londonu 2018. godine.

Želeli bismo da se zahvalimo Florijanu Čehaji, Ivici Simonovskom i Fabijanu Žili na dragocenom doprinosu.

Napomene

- 1 This is an estimated number because the four northern municipalities boycotted the latest census in 2011. These estimates stem from a profile of municipalities prepared by the OSCE Mission in Kosovo in 2018. OSCE, Municipal Profiles 2018, October 2018, https://www.osce.org/files/Municipal%20Profiles_2018.pdf.
- 2 GI-TOC, Hotspots of organized crime in the Western Balkans. Local vulnerabilities in a regional context, May 2019, <https://globalinitiative.net/wp-content/uploads/2019/05/Hotspots-Report-English-13Jun1110-Web.pdf>.
- 3 International Crisis Group, Kosovo's Linchpin: Overcoming Division in Mitrovica, Balkans Report No. 96, 31 May 2000, 3, <https://d2071andvip0wj.cloudfront.net/96-kosovo-s-linchpin-overcoming-division-in-mitrovica.pdf>.
- 4 Jozef Bátora et al., Spaces and institutional logics in post-conflict settings of Mitrovica, *Journal of Intervention and Statebuilding*, 15, 1, 114–131.
- 5 Walter Kemp, Mark Shaw and Arthur Boutellis, The elephant in the room: How can peace operations deal with organized crime?, International Peace Institute, 3 June 2013, 46–55, https://www.ipinst.org/wp-content/uploads/2013/06/elephant_in_the_room.pdf.
- 6 Isidora Stakic and Maja Bjelos, The Future of Civil Protection in North of Kosovo, Kosovo Centre for Security Studies and Belgrade Centre for Security Policy, 4 October 2015, <https://www.balkansecurityplatform.org/Publications/354/The-future-of-Civil-Protection-in-North-Kosovo.shtml>.
- 7 Ivana Jeremić, An unexpected cooperation: Albanians and Serbs 'Affairs' in Kosovo, Belgrade Centre for Security Policy, 15 October 2021, <https://bezbednost.org/en/publication/an-unexpected-cooperation-albanians-and-serbs-affairs-in-kosovo/>.
- 8 Adelina Ahmeti and Kreshnik Gashi, In North Kosovo, mining for Bitcoin on 'free' electricity, *BalkanInsight*, 12 May 2021, <https://balkaninsight.com/2021/05/12/in-north-kosovo-mining-for-bitcoin-on-free-electricity/>.
- 9 Dragiša Mijačić, O Fondu za razvoj severa Kosova, *Kim*, 30 November 2020, <https://www.radiokim.net/vesti/analiza/o-fondu-za-razvoj-severa-kosova.html>.
- 10 Pobjeda Srpske liste 100%, gradonačelnici u 19 opština u prvom krugu, ni u jednoj LVV, *Kossev*, 17 October 2021, <https://kossev.info/danas-su-kosovski-lokalni-izbori-biralista-se-otvaraju-u-7/>.
- 11 Od „čuvara mosta” do međunarodne poternice: Ko je Zvonko Veselinović, *BBC*, 2 December 2019, <https://www.bbc.com/serbian/lat/srbija-50633650>.
- 12 Rada Trajković, a local Serbian politician from Kosovo, repeatedly alleged that Radoičić is behind the assassination of Ivanović. See Radoičić glavnoosumnjčeni za ubistvo Olivera Ivanovića, *Radio Free Europe*, 23 August 2019, <https://www.slobodnaevropa.org/a/pristina-sud-radoicic-ivanovic/30125833.html>.
- 13 Three Serbs arrested in Oliver Ivanovic murder investigation, *EU-OCS*, 23 November 2018, <https://eu-ocs.com/three-serbs-arrested-in-oliver-ivanovic-murder-investigation/>.
- 14 Pristina court withdraws warrant for Kosovo Serb List official, *Kossev*, 1 March 2021, <https://rs.n1info.com/english/news/pristina-court-withdraws-warrant-for-kosovo-serb-list-official/>.
- 15 US Department of the Treasury, Treasury targets corruption networks linked to transnational organized crime, 8 December 2021, <https://home.treasury.gov/news/press-releases/jy0519>.
- 16 Interview of Prime Minister Kurti on 7 November 2021, see Kurti: Beogradi dëshiron ta ketë një shtet në Kosovë, s'mund të ketë Asociacion, pike, *Gazeta Express*, 7 November 2021, <https://www.gazetaexpress.com/kurti-nuk-mund-te-kete-asociacion-mbi-baza-etnike-pike/>.
- 17 DEKLARATA/ Policia e Kosovës për tensionet në Mitrovicë: Grupet kriminale kanë qëlluar me armë dhe granata, janë plagosur 6 efektivë, *Dritehije*, 13 October 2021, <https://www.dritehije.com/2021/10/13/deklarata-policia-e-kosoves-per-tensionet-ne-mitrovice-grupet-kriminale-kane-qelluar-me-arme-dhe-granata-jane-plagosur-6-efektive/>.
- 18 For more details, see statement of the General Director of the Kosovo police, Mr Samedin Mehmeti, Drejtori i Policisë: 10 policë u lënduan në Mitrovicën Veriore gjatë aksionit kundër kontrabandimit me mallra, *Shqip.com*, November 2021, <https://shqip.com/drejtori-i-policise-10-zyrtare-policore-u-lenduan-ne-mitrovicen-veriore-gjate-aksionitkunder-kontrabandimit-me-mallra/>.
- 19 These special intervention units are called Njësia Speciale Operative (NJSO). The NJSO is widely known in the Serbian media as the ROSU – an acronym dating from Kosovo's period under international administration, when the special forces were called the Rapid Operational Support Unit. The unit has since been reorganized. Nevertheless, ROSU still represents a 'force of fear' in the eyes of many Serbs in northern Kosovo, with the unit's negative connotation embedded in the vernacular of Serbian politicians and the narrative of Serbian media tabloids.
- 20 For more details, see the statement of Mr Besart Ahmeti, NJSO Operational Commander, Komandanti i Njesisë Speciale, Besart Ahmeti tregon se si u plagos në aksionin kundër kontrabandës në veri, *Telegrafi*, 3 November 2021, <https://telegrafi.com/komandanti-njesise-speciale-besart-ahmeti-tregon-se-si-u-plagos-ne-aksionin-kunder-kontrabandes-ne-veri/>.
- 21 Bekim Shehu, BE reagon për tensionet në veri të Kosovës, *Deutsche Welle*, 13 October 2021, <https://www.dw.com/sq/be-reagon-p%C3%ABr-tensionet-n%C3%AB-veri-t%C3%AB-kosov%C3%ABs/a-59497238>.
- 22 For more on the Raska meeting, see Vučić sa Srbima u Raški: Čuvaćemo mir, ako krene nasilje zaštitite narod, *N1*, 13 October 2021, <https://rs.n1info.com/vesti/vucic-kosovo-sever-policija-akcija-srbi-albanci/>. While the meeting was broadcast live, Radoičić made his intervention publicly alongside other members of Srpska Lista.
- 23 Nikola Mitkovic, Open Balkan: Who benefits from it?, *CGTN*, 31 July 2021, <https://news.cgtn.com/news/2021-07-31/Open-Balkan-Who-benefits-from-it-12lawyWuzGo/index.html>.
- 24 RSE: Za vladu Kosova Open Balkan je inicijativa bez vizije, *Danas*, 29 July 2021, <https://www.danas.rs/politika/rse-za-vladu-kosova-open-balkan-je-inicijativa-bez-vizije/>.
- 25 The three documents are: Memorandum of Understanding and Cooperation on Facilitating Import, Export and Movement of Goods in the Western Balkans, a Memorandum on Free Access to the Labour Market and an Agreement on Cooperation in Disaster Protection.
- 26 Sinisa Jakov Marusic, Balkan 'Mini-Schengen' leaders eye open borders by 2023, *BalkanInsight*, 29 July 2021, <https://balkaninsight.com/2021/07/29/balkan-mini-schengen-leaders-eye-open-borders-by-2023/>.
- 27 The Schengen Borders Code is available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016R0399&from=EN>.
- 28 Leonard Fox, *Kanuni I Lekë Dukagjini*. New York: Gjonlekaj Publishing Company, 1989.
- 29 Tanya Mangalakova, The Kanun, the present day Albania, Kosovo and Montenegro, International Centre for Minority Studies and Intercultural Relations (IMIR), 2004, <https://core.ac.uk/download/pdf/11870995.pdf>.
- 30 Arben Cara and Mimoza Margjeka, Kanun of Leke Dukagjini, Customary law of Northern Albania, *European Scientific Journal*, 2015, 174–186.

- 31 Margaret Hasluck, *The Unwritten Law in Albania*. New York: Cambridge University Press, 1954.
- 32 Mirjona Sadiku, A Tradition of honor, hospitality and blood feuds: Exploring the Kanun customary law in contemporary Albania, *Balkan Social Science Review*, 2014, 3, 93–113.
- 33 Sandra F Joireman, Aiming for certainty: the Kanun, blood feuds and the ascertainment of customary law, *The Journal of Legal Pluralism and Unofficial Law*, 2014, 46, 2, 235–248.
- 34 Vincenzo Mattei, Albania: The dark shadow of tradition and blood feuds, an ancient code of retaliation is forcing generations of Albanians into their own private prisons, *Al Jazeera*, 14 May 2016, <https://www.aljazeera.com/features/2016/5/14/albania-the-dark-shadow-of-tradition-and-blood-feuds>.
- 35 Fabian Zhilla, Organised crime and judicial corruption: Are customary norms playing any role?, *Journal of Financial Crime*, 18, 4, 387–404.
- 36 Ibid.
- 37 Andrew Hosken and Albana Kasapi, The children trapped by Albania's blood feuds, *BBC radio 4*, 12 November 2017, <https://www.bbc.com/news/world-europe-41901300>.
- 38 Interviews conducted with anonymous source, November 2021, Shkodra.
- 39 Si nisen perplasjet e fiseve Bajri- Lici qe solli 8 te vrare ne 15 muaj, *Panorama*, 29 April 2019, <http://www.panorama.com.al/si-nisen-perplasjet-e-fiseve-bajri-lici-qe-solli-8-te-vrare-ne-15-muaj/>.
- 40 Fabian Zhilla, Organised crime and judicial corruption: Are customary norms playing any role?, *Journal of Financial Crime*, 18, 4, 387–404.
- 41 Operazione Colomba, Descriptive document on the phenomenon of 'hakmarrrja' and 'gjakmarrrja' to raise awareness among albanian and international institutions (3rd edition), December 2017, https://www.operazionecolomba.it/docs/Report_ING-2017.pdf; See <https://shtetiwweb.org/2012/09/25/qarku-i-shkodres/>.
- 42 Dan Bilefsky, In Albanian feuds, isolation engulfs families, *New York Times*, 10 July 2008, <https://www.nytimes.com/2008/07/10/world/europe/10feuds.html>.
- 43 Operazione Colomba, Descriptive document on the phenomenon of 'hakmarrrja' and 'gjakmarrrja' to raise awareness among albanian and international institutions (3rd edition), December 2017, https://www.operazionecolomba.it/docs/Report_ING-2017.pdf.
- 44 In 2014, the Chair of the National Assembly of Missionaries of Nationwide Reconciliation, in Durres, Ndreç Prenga and two others were arrested for issuing fake attestation for €4 000. Katër mijë euro është pazari për një dokument gjakmarrrje, *Gazeta Shqip*, 21 February 2014, <http://www.arkivalajmeve.com/Kater-mije-euro-eshte-pazari-per-nje-dokument-gjakmarrrje.1047530717/>.
- 45 Albanian Criminal Code, available at: <https://euralius.eu/index.php/en/library/albanian-legislation?task=download.send&id=11&catid=10&m=0>.
- 46 National Action Plan no. 1277 on the prevention, tracking and fighting criminal acts of murder motivated by blood feuds, 24 October 2012.
- 47 See mid-term report of Albania on the implementation of the recommendations received during the second cycle of Universal Periodic Review, March 2017, 8.
- 48 Resolution on Prevention of blood feud, Assembly of Albania, 5 March 2015, <https://qbz.gov.al/eli/rezolute/2015/03/05/38-1/3fd74c03-ecce-42fd-ab72-cea6d6feb97c;q=gjakmarrrja>.
- 49 Special Report of Ombudsman, Mbi Fenomenin e Gjakmarrrjes në Shqipëri, December 2015, <https://www.avokatipopullit.gov.al/media/manager/website/reports/RAPORT%20I%20VE%C3%87ANT%C3%8B%20%20nr.%20%20per%20gjakmarrrjen.pdf>.
- 50 Albania 2018 report, EU Commission Staff Working Document SWD (2018) 151 final, 17 April 2018, 26, <https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/system/files/2020-10/20180417-albania-report.pdf>.
- 51 Report on the Status of Crime in 2020, General Prosecution Office, <https://pp.gov.al/Dokumente/>.
- 52 Report on the Status of Crime in 2018, General Prosecution Office, <https://pp.gov.al/Dokumente/>.

Bilteni rizika su redovni izveštaji naših regionalnih opservatorija, koji koriste mreže civilnog društva da pruže nove podatke i stave u kontekst tendove uočene u vezi sa mrežom organizovanog kriminala, nelegalnom trgovinom i odgovorima države na njih. Ukoliko želite da se pretplatite na buduća izdanja Biltena rizika, prijavite se [ovde](#) ili pošaljite i-mejl na adresu Kristina.Amerhauser@globalinitiative.net.

O GLOBALNOJ INICIJATIVI

Globalna inicijativa protiv transnacionalnog organizovanog kriminala je globalna mreža koja obuhvata 500 stručnjaka širom sveta. Globalna inicijativa pruža platformu za promociju šire debate i inovativnih pristupa kao gradivnim elementima inkluzivne globalne strategije protiv organizovanog kriminala.

www.globalinitiative.net

Ova publikacija je izdata uz finansijsku podršku Fonda za prevenciju konflikata, stabilnost i bezbednost Velike Britanije. Njen sadržaj je isključiva odgovornost Globalne inicijative protiv transnacionalnog organizovanog kriminala (GI-TOC) i ne odražava nužno stavove Velike Britanije.

**GLOBAL
INITIATIVE**
AGAINST TRANSNATIONAL
ORGANIZED CRIME